

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 65–68 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence. Chapters 65–68

LXV SKYRIUS

KAD DIEVAS DAIKTUS SAUGO ESATYJE

- [1] Tai, kad Dievas savo apvaizda valdo daiktus, reiškia, kad juos esatyje saugo.
- [2] Visa tai, kuo pasiekiamas tikslas, priklauso valdymui, nes sakoma, kad valdoma nukreipiant į tikslą. Tačiau į Dievo numatytą galutinį tikslą – dieviškąjį gerumą – daiktai nukreipiami ne tik veikimu, bet ir buvimu, nes kiek jie yra, tiek panašūs į dieviškąjį gerumą, kaip jau buvo parodyta¹. Todėl dieviškajai apvaizdai priklauso daiktus saugoti esatyje.
- [3] Taip pat. Daikto priežastis ir jo esaties priežastis turi būti ta pati, nes daikto išsaugojimas yra ne kas nors kita kaip jo esaties pratęsimas. Bet jau parodyta, kad visų daiktų buvimo priežastis yra Dievo intelektas ir valia. Vadinasi, savo intelektu ir valia jis esatyje saugo visus daiktus.
- [4] Toliau. Joks atskiras vienareikšmis veiksnys negali būti rūšies priežastis, kaip šis žmogus negali būti rūšies „žmogus“ priežastis, nes tokiu atveju jis būtų kiekvieno žmogaus priežastis ir tuo pačiu savo paties priežastis, o tai neįmanoma. Bet teisinga sakyti, kad šis žmogus yra kito žmogaus priežastis. Tačiau šis žmogus yra todėl, kad žmogiškoji prigimtis yra šioje materijoje, kuri yra individualios pradas. Todėl šis žmogus yra kito žmogaus priežastis tik kaip žmogiškosios formos atsiradimo šioje materijoje priežastis. Bet tai yra pastarojo žmogaus atsiradimo pradas. Todėl akivaizdu, kad nei šis žmogus, nei joks kitas

Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, Suma prieš pagonis, esatis, pirmoji priežastis, pirminis veiksnys, antrinis veiksnys.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, Summa Contra Gentiles, being, first cause, primary agent, secondary agent.

vienareikšmis veiksnys gamtoje nėra priežastis kitaip kaip tik būdamas šio arba ano daikto atsiradimo priežastis. Tačiau turi būti tam tikra tiesioginė pačios žmonių rūšies buvimo veikiančioji priežastis. Tai rodo jos sandara ir visiems individams vienoda sudėtinių dalių tvarka, nebent atsitiktinai kas nors jai sukliudytų. Tą patį galima pasakyti ir apie visas kitas natūralių daiktų rūšis. Netiesioginė arba tiesioginė to priežastis yra Dievas, nes jau parodyta², kad jis yra pirmoji visų daiktų priežastis. Su daiktų rūšimis jis turi būti susijęs taip, kaip čia, gamtoje, gimdantis yra susijęs su gimdymu, kurio jis yra tiesioginė priežastis. Tačiau gimdymas baigiasi, pasibaigus gimdančiojo veikimui. Todėl, nutrūkus dieviškajam veikimui, visos daiktų rūšys liautųsi buvę. Vadinasi, savo veikla jis daiktus saugo esatyje.

- [5] Dar. Judėjimas nėra daikto esatis, nors kiekvienas esantis gali judėti. Tačiau kūnas yra kito daikto priežastis tik tiek, kiek judina, nes, kaip įrodė Aristotelis³, kūnas veikia tik judėjimu. Todėl kūnas yra ne daikto esaties priežastis, bet jo judėjimo į esatį, kitaip tariant, tapsmo priežastis. Tačiau daikto esatis yra esatis dalyvavimu, nes įrodyta⁴, kad joks daiktas, išskyrus Dievą, nėra savo esaties priežastis. Todėl reikia, kad pats Dievas, kuris yra savo esaties priežastis, būtų tiesioginė visos esaties priežastis. Dievo veikla su daiktų esatimi susijusi taip, kaip judinančio kūno judėjimas susijęs su daromų arba judinamų daiktų tapsmu arba judėjimu. Tačiau neįmanoma, jog kokio nors daikto darymas ir judinimas tęstųsi, judinančiojo judėjimui sustojus. Todėl kiekvieno daikto esatis išlieka tik Dievo veikimo dėka.
- [6] Toliau. Kaip meno dirbinys suponuoja gamtos darinį, taip gamtos darinys suponuoja kuriančiojo Dievo darinį, nes medžiaga meno dirbiniui iš gamtos paimta, o gamtos dariniui – Dievo sukurta. Dirbtiniai daiktai išsilaiko esatyje tik natūralių daiktų galia: pavyzdžiui, namas – akmenų tvirtumu. Todėl visi natūralūs daiktai esatyje išsilaiko tik Dievo galia.
- [7] Taip pat. Jei veikimas liaunasi, veiksnio įspaudo padarinyje nelieka, nebent jis būtų pakeitęs padarinio prigimtį. Juk pagimdytų būtybių formos ir ypatybės po gimimo jose išlieka iki pat pabaigos, nes yra joms prigimtos. Panašiai įpročiai sunkiai pakeičiami, nes tampa prigimtimi, o nuostatos ir aistros tiek kūniškos, tiek dvasinės, liovusis veiksnio veikimui, kurį laiką pasilieka, bet ilgainiui išnyksta, nes jos yra tarsi pusiaukelėje į prigimtį. O tai, kas priklauso aukštesnės giminės prigimtčiai, niekaip nepasilieka, jei veiksnys nustoja veikęs: pavyzdžiui, pašalinus apšvietimo šaltinį, šviesos skaidriame kūne nelieka. Tačiau pirmoje knygoje parodyta⁵, kad esatis nėra jokio sukurto daikto prigimtis arba esmė, bet tik Dievo. Todėl joks daiktas negali pasilikti esatyje, liovusis Dievo veikimui.
- [8] Dar. Į daiktų kilmę yra du požiūriai: vienas tikėjimo, kad daiktai iš naujo buvo Dievo į esatį išvesti; kitas kai kurių filosofų, kad daiktai iš Dievo amžinai emanavo. Tačiau abu požiūriai reikalauja sakyti, kad daiktus esatyje saugo Dievas. Nes jei Dievas daiktus išvedė į esatį, o anksčiau jų ten nebuvo, tai reiškia, kad

daiktų esatis, o taip pat ir nebūtis išplaukia iš Dievo valios, nes jis daiktams leidžia nebūti, kada nori, ir daro daiktus esančiais, kai nori. Todėl jie yra tol, kol jis nori, kad jie būtų. Vadinasi, jo valia yra daiktų saugotoja. O jeigu daiktai iš Dievo amžinai emanavo, tai negalima nurodyti laiko arba jų išsiliejimo iš Dievo pradžios. Taigi arba Dievas jų niekada neišvedė į esatį, arba jų esatis nuolatos sklinda iš Dievo tol, kol jie yra. Vadinasi, jis savo veikla daiktus esatyje saugo.

[9] Todėl *Laiške žydams* rašoma: *palaikantis savo galingu žodžiu visatą* (Žyd 1,3). Ir Augustinas *Pažodiniame Pradžios knygos komentare* teigia: *galia kūrėjo, ir visagalio bei visavaldžio jėga, yra visų kūrinių esaties priežastis. Jei kada nors toji juos valdanti galia liautųsi veikusi, tai iš karto išnyktų ir jų rūšys ir visa gamta pražūtų. Jei žmogus liautųsi statęs namą ir išvyktų, tai jam nesant jo darbas liktų stovėti, bet jeigu Dievas liautųsi valdęs, tai pasaulis negalėtų išlikti nė akimirka*⁶.

[10] Tuo paneigiamas požiūris kai kurių maurų įstatymo aiškintojų, kurie, kad galėtų teigti, jog pasaulio išlikimui reikia Dievo palaikymo, visas formas skelbė esant atsitiktinėmis ir kad niekas neatsitinka du kartus, todėl daiktų formavimas visada yra tapsmas taip, tarsi veikiančiosios priežasties daiktams reikia tik tol, kol jie tampa. Todėl sakoma, jog kai kurie iš jų panašiai teigia, kad nedalūs kūnai, iš kurių, anot jų, sudarytos visos substancijos, ir kurie vieninteliai yra tvirti, galėtų tam tikrą laiką išlikti, jei Dievas nuo daiktų atitrauktų savo valdymą. Dar kiti sako, kad daiktas nesiliautų buvęs, jei Dievas jame nenulemtų atsitiktinio požymio kaip nebuvimo priežasties. Akivaizdu, kad visa tai yra absurdas.

LXVI SKYRIUS

KAD NIEKAS NETEIKIA ESATIES, IŠSKYRUS TĄ,
KURIS VEIKIA DIEVIŠKĄ GALIA

[1] Todėl akivaizdu, kad visi žemesnieji veiksniai esatį teikia tik tiek, kiek veikia dieviškąją galia.

[2] Mat niekas neteikia esaties, nebent tik tiek, kiek pats yra aktualus esinys. Tačiau Dievas daiktus esatyje saugo savo apvaizda, kaip jau parodyta⁷. Vadinasi, iš dieviškosios galios yra tai, jog kas nors teikia esatį.

[3] Toliau. Kai įvairūs veiksniai pajungti vienam veiksniumi, būtina, kad padarinys jiems būtų priskiriamas taip, kaip jie yra suvienyti dalyvavimu pastarojo veiksnio judėjime ir galioje, nes dauguma nedaro vieno, nebent tik tiek, kiek yra suvienyta; akivaizdu, kad visi kariuomenėje esantys veikia kaip priežastys pergalės, kurią lemia paklusdami įsakymams vado, kurio tiesioginis padarinys yra pergalė. Tačiau pirmoje knygoje jau buvo parodyta⁸, kad pirmasis veiksnys yra Dievas. Vadinasi, kadangi esatis yra bendras visų veiksmų padarinys, nes kiekvienas veiksnys daro aktualią esatį, tai tą padarinį jie turi tiek, kiek yra pajungti pirmajam veiksniumi ir veikia jo galia.

- [4] Dar. Jei priėžastys veikia tvarkingai, tai paskutinis padarytas, bet pirmas sumanytas yra tiesioginis pirmojo veiksnio padarinys: panašiai namo forma – tiesioginis statytojo padarinys – atsiranda vėliau negu jam pavaldūs žemesnieji statytojai paruošia skaldą, akmenis ir medieną. Tačiau kiekvienas veiksmas pirmiausia numato aktualią esatį ir paskiausiai ją padaro, nes ją pasiekus veikiančiojo veikimas ir patiriančiojo judėjimas nurimsta. Todėl esatis yra tiesioginis pirmojo veiksnio, t. y. Dievo, padarinys, ir visi, teikiantys esatį, ją teikia tiek, kiek veikia Dievo galia.
- [5] Toliau. Geriausia ir tobuliausia, ką gali antrinis veiksnys, yra tai, ką jis gali pasiekti veikdamas pirmojo veiksnio galia, nes pirmasis veiksnys padidina antrinio veiksnio galią. O tai, kas visuose padariniuose tobuliausia, yra esatis, nes kiekviena prigimtis arba forma tobulinama tuo, kas aktualiai yra, ir lyginama su esatimi kaip galimybė su aktualybe. Todėl pati esatis yra tai, ką antriniai veiksniai daro veikdami pirmojo veiksnio galia.
- [6] Taip pat. Priėžasčių tvarka atitinka padarinių tvarką. Tačiau visų padarinių pirmiausia yra esatis, nes visa kita yra tik tam tikri jos apribojimai. Vadinas, esatis yra tiesioginis pirmojo veiksnio padarinys, o visi kiti veiksniai ją daro tik tiek, kiek veikia pirmojo veiksnio galia. Tačiau antriniai veiksniai, kurie tarsi skaido ir riboja pirmojo veiksnio veikimą, kaip savo tiesioginius padarinius daro kitus tobulumus, kurie apibrėžia esatį.
- [7] Be to. Tas, kuris yra iš esmės toks, yra tikroji priėžastis to, kuris toks yra dalyvavimu, panašiai kaip ugnis yra visų degančiųjų priėžastis. Tačiau tik Dievas yra esantis savo esme, o visi kiti yra esantys dalyvavimu, nes tik Dieve esatis yra Jo esmė. Todėl kiekvieno egzistuojančiojo esatis yra tikrasis Jo padarinys taip, kad kiekvienas, ką nors atvedantis į esatį, tai daro tik tiek, kiek veikia Dievo galia.
- [8] Todėl *Išminties knygoje* rašoma: *tam, kad būtų, Dievas sukūrė visa* (Išm 1,14). Ir daugelyje Rašto vietų rašoma, kad Dievas daro viską. Taip pat knygoje *Apie priėžastis*⁹ rašoma, kad net protingumas esatį teikia tik tiek, kiek yra dieviškas, t. y. kiek jis veikia dieviškąja galia.

LXVII SKYRIUS

KAD DIEVAS YRA VISŲ VEIKIANČIŲJŲ VEIKIMO PRIEŽASTIS

- [1] Todėl akivaizdu, kad Dievas yra visų veikiančiųjų veikimo priėžastis. Mat kiekvienas veikiančysis tam tikru būdu yra arba substancinės, arba akcideninės esaties priėžastis. Bet jau parodyta¹⁰, kad niekas nėra esaties priėžastis nebent tik tiek, kiek jis veikia Dievo galia. Todėl kiekvienas veikiančysis veikia Dievo galia.
- [2] Dar. Kiekvienas iš kokios nors galios kylantis veiksmas priskiriamas kaip priėžasčiai tam daiktui, kuris tą galią suteikė: panašiai kaip natūralus sunkių arba lengvų kūnų judėjimas kyla iš jų formų, dėl kurių jie yra sunkūs arba lengvi,

todėl jų judėjimo priežastimi vadinamas tas, kuris suteikė formą. Tačiau kiekviena bet kurio veikiančiojo galia yra iš Dievo kaip iš pirmojo kiekvieno tobulumo prado. Kadangi kiekviena veikla kyla iš kokios nors galios, būtina, kad bet kurios veiklos priežastis būtų Dievas.

- [3] Toliau. Akivaizdu, kad kiekvienas veiksmas, kuris negali tęstis, dingus kokio nors veiksnio poveikiui, kyla iš to veiksnio: kaip, pavyzdžiui, spalvų pasireiškimas negali tęstis dingus saulės poveikiui, kuriuo ji apšviečia orą, todėl neabejotina, kad saulė yra spalvų pasireiškimo priežastis. Tą patį galima pasakyti ir apie prievartinį judėjimą, kuris liaunasi, dingus prievartai. Tačiau kaip Dievas ne tik suteikė esatį daiktams tada, kai jie pradėjo būti, bet ir toliau, kol jie esti, yra jų esaties priežastis, daiktus esatyje saugodamas, kaip yra parodyta¹¹; taip ne tik pradžioje, kai daiktai buvo sukurti, davė jiems veikimo galias, bet visada yra jų buvimo daiktuose priežastis. Tad jeigu dieviškasis poveikis dingtų, visa veikla liautųsi. Vadinasi, kiekvienas daikto veiksmas redukuojamas į jį kaip į priežastį.
- [4] Taip pat. Apie tą, kuris veikimo galią naudoja veiklai, sakoma, kad jis yra jos veikimo priežastis: juk apie amatininką, natūralią daikto galią naudojančią kokiai nors veiklai, sakoma, kad jis yra tos galios veikimo priežastis, pavyzdžiui, virėjas, virimui naudojantis ugnį. Bet kiekvienas galios panaudojimas veiklai ypač ir pirmiausiai yra iš Dievo. Juk veikimo galios veikti paskatinamos koku nors kūno arba sielos judesiu. Tačiau pirmasis abiejų judesių pradas yra Dievas. Mat pirmasis judintojas yra visiškai nejudantis, kaip jau parodyta¹². Panašiai ir kiekvienas valios judesys, kuriuo kai kurios galios panaudojamos veiklai, redukuojamas į Dievą kaip į pirmąjį geistiną objektą ir į pirmąjį valios turėtoją. Todėl kiekvienas veiksmas turi būti priskirtas Dievui kaip pirmam ir svarbiausiam veikėjui.
- [5] Dar. Visos sutvarkytos veikiančiosios priežastys visada privalo veikti taip, kad paskesnės veiktų pirmosios galia, panašiai kaip gamtoje žemesnieji kūnai veikia dangaus kūnų galia, o valios reikaluose visi žemesnieji statytojai veikia pagal aukščiausiojo architekto nurodymus. Bet jau pirmoje knygoje parodyta¹³, kad veikiančiųjų priežasčių tvarkoje Dievas yra pirmoji priežastis. Todėl visos žemesnės veikiančiosios priežastys veikia jo galia. Tačiau veiksmo priežastimi labiau yra tas, kurio galia veikiama, negu tas, kuris veikia, kaip pirminis veiksnys labiau negu įrankis. Todėl Dievas bet kurio veiksmo priežastis yra labiau negu antrinės veikiančiosios priežastys.
- [6] Taip pat. Kiekvienas veikiantysis per jo veiklą nukreipiamas į galutinį tikslą. Todėl arba pati veikla turi būti tikslas, arba dirbinys, kuris yra veiklos padarinys. Tačiau nukreipti daiktus į tikslą priklauso Dievui, kaip jau parodyta¹⁴. Todėl reikia sakyti, kad kiekvienas veiksnys veikia dieviškąja galia. Vadinasi, jis yra tas, kuris yra visų daiktų veikimo priežastis.
- [7] Todėl Izaijo knygoje rašoma: *tu atlikai dėl mūsų visus mūsų darbus, Viešpatie* (Iz 26,12); ir Evangelijoje pagal Joną: *nuo manęs atsiskyre, jūs negalite nieko nuveikti* (Jn 15,5), ir Laiške filipiečiams: *nes Dievas iš savo palankumo skatina jus ir trokšti, ir veikti* (Fil 2,13). Dėl tos priežasties Rašte gamtos padariniai dažnai priski-

riami dieviškajai veiklai, nes jis yra tas, kuris veikia kiekviename gamtos arba valios veikime, panašiai kaip Jobo knygoje: *Argi neišpylei manęs kaip pieno ir surauginai kaip sūrį? Aprengėi mane oda ir kūnu, suaudei mane iš kaulų ir gyslų* (Job 10,10-11); ir Psalmėje: *sugriaudė danguje, Aukščiausiasis prabilo balsu, kruša ir žarijomis* (Ps 18, 14).

LXVIII SKYRIUS

KAD DIEVAS YRA VISUR

- [1] Bet dėl to paaiškėja, kad būtina Dievui būti visur ir visuose daiktuose.
- [2] Juk Filosofas *Fizikos* septintoje knygoje įrodė¹⁵, kad judinantysis ir judėjimas turi būti kartu. Tačiau parodyta¹⁶, kad Dievas visus daiktus judina į jų judėjimus. Vadinasi, jis yra visuose daiktuose.
- [3] Taip pat. Kiekvienas, esantis vietoje, arba kuriame nors daikte, koku nors būdu ją liečia: juk kūniškas daiktas kame nors kaip vietoje yra kiekybinių matmenų lytėjimo dėka, o apie nekūnišką daiktą sakoma, kad jis kame nors yra galios lytėjimo dėka, nes stokoja kiekybinių matmenų. Vadinasi, nekūniškas daiktas savo galia kur nors yra taip, kaip kūniškas daiktas kur nors yra savo kiekybiniais matmenimis. Bet jeigu būtų koks nors begalinius matmenis turintis kūnas, tai jis turėtų būti visur. Tad jeigu būtų koks nors begalinę galią turintis nekūniškas daiktas, tai jis turėtų būti visur. Bet jau pirmoje knygoje parodyta¹⁷, kad Dievas turi begalinę galią. Vadinasi, jis yra visur.
- [4] Dar. Kaip atskira priežastis susijusi su atskiru padariniu, taip visuotinė priežastis susijusi su visuotiniu padariniu. Tačiau būtina, kad atskira priežastis būtų kartu su tiesioginiu savo padariniu, panašiai kaip ugnis savo esme šildo, o siela savo esme kūnui teikia gyvybę. Kadangi antroje knygoje¹⁸ parodyta, kad Dievas yra visuotinė visos esaties priežastis, tai būtina pripažinti, kad jis yra visur, kur tik yra esatis.
- [5] Toliau. Jei koks nors veiksnys yra tik viename iš savo padarinių, tai jo veikimas gali pereiti į kitą padarinį tik pirmajam tarpininkaujant, nes veikiantysis ir partiriantysis turi būti kartu. Taip judinančioji galia kitus kūno organus judina tik širdžiai tarpininkaujant. Tad jeigu Dievas būtų tik viename iš savo padarinių, būtent pirmajame judančiajame, kurį jis judina tiesiogiai, tai reikėtų pripažinti, kad jo veikimas galėtų pereiti į kitus padarinius tik pirmajam tarpininkaujant. Bet tai neatitinka tiesos. Nes jeigu kokio nors veikiančiojo veiksmas gali būti perkeltas į kitą padarinį tik tarpininkaujant kokiam nors pirmajam padariniui, tai būtina, kad pastarasis visa savo galia atitiktų veikiantįjį, nes kitokiu atveju veikiantysis negalėtų panaudoti visos savo galios, pavyzdžiui, matome, kad visi judesiai, kurių priežastimi gali būti judinančioji galia, gali būti atliekami širdimi. Tačiau tokio kūrinio, kuris galėtų atlikti tai, ką Dievo galia gali padaryti, nėra, nes dieviškoji galia begaliniai pranoksta bet kurį sukurtą daiktą, kaip

matyti iš to, kas parodyta pirmoje knygoje¹⁹. Todėl neteisinga sakyti, kad dieviškasis veiksmas į kitus padarinius pereina tik pirmajam padariniui tarpininkaujant. Vadinas, jis yra ne tik pirmajame savo padarinyje, bet visuose. Panašiai samprotautų tas, kuris saktų, kad jis yra ne visuose, o tik kai kuriuose kūriuose, nes kad ir kiek dieviškųjų padarinių būtų paimta, jie vis tiek negalėtų atlikti to, ką Dievo galia gali padaryti.

- [6] Be to. Būtina, kad veikiančioji priežastis būtų kartu su savo artimiausiu tiesioginiu padariniu. Tačiau bet kuriame daikte yra pačiam Dievui artimas tiesioginis padarinys. Nes antroje knygoje²⁰ parodyta, kad tik Dievas gali kurti. Tačiau kiekviename daikte yra tai, ko priežastis yra kūrimas: kūniškuose daiktuose – tai pirmoji materija, nekūniškuose – jų paprastos esmės, kaip tai akivaizdu iš to, kas nustatyta antroje knygoje²¹. Dievas tuo pat metu turi būti visuose daiktuose ypač todėl, kad tuos daiktus, kuriuos iš nebūties atvedė į esatį, nuolat ir visada esatyje saugo, kaip jau buvo parodyta²².
- [7] Todėl Jeremijo knygoje rašoma: *Aš pripildau dangų ir žemę* (Jer 23,24), ir Psalmėje: *Jei į dangų užžengčiau, tu būtum ten, jei Šeole pasikločiau lovą, tu būtum ten* (Ps 139,8).
- [8] Tuo pašalinama klaida tų, kurie sako, kad Dievas yra tam tikroje pasaulio dalyje, pavyzdžiui, pirmojo dangaus rytinėje dalyje, ir todėl yra dangaus judėjimo pradas. Vis dėlto jų teiginiui būtų galima pritarti, teisingai aiškinant, būtent, ne kad Dievas yra uždarytas tam tikroje apibrėžtoje pasaulio dalyje, bet kad visi kūnų judėjimai pagal gamtos tvarką pradedami tam tikroje apibrėžtoje pasaulio dalyje, Dievui judinant. Todėl ir Šventajame Rašte pabrėžiama, kad Dievas yra danguje. Pavyzdžiui, Izaijo knygos paskutiniame skyriuje rašoma: *dangus – mano sostas* (Iz 66,1), ir Psalmėje: *dangus yra Viešpaties dangus* (Ps 115,16) ir t. t. Tačiau tai, kad ne tik gamtos tvarkoje, bet ir žemesniuose kūnuose Dievas daro tai, ko priežastimi dangaus galios negali būti, akivaizdžiai rodo Dievą tiesiogiai esant ne tik dangaus kūnuose, bet ir žemesniuose kūnuose.
- [9] Bet nereikia manyti Dievą visur esant taip, kaip vieta dalija erdvę, taip, tarsi viena jo dalis būtų čia, o kita kitoje vietoje, bet visur jis yra visas. Mat Dievas, būdamas visiškai paprastas, dalių neturi.
- [10] Nėra jis taip paprastas, kaip paprastas yra taškas, kuris yra tolydumo riba ir dėl to tolydume turi nustatytą vietą, todėl vienas taškas gali būti tik vienoje nedalioje vietoje. Tačiau Dievas yra nedalus taip, kaip egzistuojantis visiškai anapus tolydumo giminės. Todėl savo esmės būtinybe jis nėra priskirtinas jokiai – nei dideliai, nei mažai – vietai taip, tarsi privalėtų kurioje nors būti: juk jis amžinai buvo anksčiau už visas vietas. Tačiau savo galios didybe liečia viską, kas yra vietoje, nes, kaip minėta²³, jis yra visuotinė esaties priežastis. Vadinas, jis yra visas, kad ir kur būtų, nes savo galios paprastumu jis liečia viską.
- [11] Tačiau neteisinga manyti jį daiktuose esant taip, tarsi jis būtų į juos įmaišytas, nes pirmoje knygoje parodyta, kad jis nėra nei kurio nors daikto materija, nei forma²⁴. Bet visuose yra veikiančiosios priežasties būdu.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas, *Logos*, 2010, Nr. 63, sk. 19.
- ² Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – Vilnius: Logos, 1999, sk. 14; Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – Vilnius: Logos, 2003, sk. 15.
- ³ Aristotle. *Physica* VIII, 6 (259b 32–260a 19).
- ⁴ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 22; Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 15.
- ⁵ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 22.
- ⁶ Augustinus. *De Genesi ad litteram* IV, XII, 22 (PL 34, 304).
- ⁷ Žr. šio vertimo 65 skyrių.
- ⁸ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 13.
- ⁹ *Liber de causis* XXII [XXIII], 172.
- ¹⁰ Žr. šio vertimo 66 skyrių.
- ¹¹ Žr. šio vertimo 65 skyrių.
- ¹² Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 13.
- ¹³ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 13.
- ¹⁴ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas, *Logos*, 2012, Nr. 71, sk. 64.
- ¹⁵ Aristotle. *Physica* VII, 2 (243a 3–245b 2).
- ¹⁶ Žr. šio vertimo 67 skyrių.
- ¹⁷ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 43.
- ¹⁸ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 15.
- ¹⁹ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 43.
- ²⁰ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 21.
- ²¹ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 15.
- ²² Žr. šio vertimo 65 skyrių.
- ²³ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 15.
- ²⁴ Tomas Akviniētis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 17, 27.

Iš lotynų kalbos vertė
doc. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš *S. Thomae de Aquino Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud librariam Vaticanas, Desclee et C. Herder, 1934.